

ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΤΟΥ
ΓΚΡΑΝ ΓΚΙΝΙΟΛ

MAURICE LEVEL

ΙΣΤΟΡΙΕΣ
ΤΟΥ
ΓΚΡΑΝ ΓΚΙΝΙΟΛ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΓΚΡΑΝ ΓΚΙΝΙΟΛ

ΣΥΓΓΡΑΦΕΑΣ

Maurice Level

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Ιλέην Ρήγα

ΔΙΟΡΘΩΣΕΙΣ

Δήμητρα Νικολαΐδου

ΕΞΩΦΥΛΛΟ & ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ

Δημήτρης Μίλησης

© Για την ελληνική γλώσσα Εκδόσεις ΑΡΧΕΤΥΠΟ

1η Έκδοση: Ιούνιος 2018

Ο πίνακας του εξωφύλλου είναι έργο του Aubrey Beardsley.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΑΡΧΕΤΥΠΟ

Χρυσοστόμου Σμύρνης 8

54622 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 2310 429200, Fax. 2310 429205

www.archetypo.com.gr

email: info@archetypo.com.gr

Σύμφωνα με το νόμο 4481/2017 και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας, απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου και η εν γένει εκμετάλλευση μέρους ή συνόλου του έργου με οιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

ISBN: 978-960-421-253-8

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα της Μεταφράστριας -	9
Πρόλογος: Contes Cruels & Grand-Guignol -	15

Η Γαλανομάτα -	22
Το Κρανίο -	32
Παράνοια -	41
Για το Τίποτα -	48
Το Άδειο Σπίτι -	57
Ο Τελευταίος Ασπασμός -	67
Η Νύχτα και η Σιωπή -	75
Η Εξομολόγηση -	82
Η προδοσία του χλωροφόρμιου -	90
Το Εξπρές των 10:50 -	99
Ένα Φιλί γι' Αντίο -	107
Η Αναπαράσταση -	116
Η Εισβολή -	123
Πουσέτ -	132
Το Κυνοτροφείο -	141
Το Λάθος -	151
Ο Εισπράκτορας -	160

« ...Η γαλλική διάνοια ταιριάζει πιο φυσικά σε αυτό
το σκοτεινό ρεαλισμό, παρά στην υπόνοια του αόρατου»

H. P. Lovecraft,
Supernatural Horror in Literature

Σκοτεινός ρεαλισμός. Με αυτές τις δύο λέξεις-κλειδιά μου
σύστησε ο H. P. Lovecraft τον Maurice Level, στο δοκί-
μιό του με τίτλο «Υπερφυσικός Τρόμος στη Λογοτεχνία». Λίγο
αργότερα, στη διάρκεια της έρευνάς μου πάνω στο
γαλλικό θέατρο του Grand Guignol, το όνομα του Level
εμφανίστηκε και πάλι μπροστά μου.

Πλέον, ο Γάλλος συγγραφέας είχε κεντρίσει αρκετά
το ενδιαφέρον μου, ώστε να επικεντρώσω την έρευνά μου

πάνω του. Ανακάλυψα πως η συμβολή του Level στον τρόπο, αν και σημαντική, παραμένει ακόμα υποτιμημένη και ο ίδιος, για αρκετούς αναγνώστες και λάτρεις του τρόμου, παραμένει άγνωστος – γεγονός που οφείλεται στο ότι τα περισσότερα έργα του, αν και διαθέσιμα στα γαλλικά, δεν έχουν ακόμα μεταφραστεί στα αγγλικά.

Ποιος είναι λοιπόν ο Maurice Level; Γεννημένος τον Αύγουστο του 1875, (πραγματικό όνομα Jeanne Mareteux-Level), υπήρξε γιατρός και συγγραφέας μυθιστορημάτων αλλά και πολυάριθμων διηγημάτων. Υπολογίζεται ότι έγραψε πάνω από 700, ενώ άλλες πηγές του αποδίδουν ακόμα και 1000. Αρκετά από αυτά τα διηγήματα, όπως το *L'île Sans Nom* (1922,) μεταφέρθηκαν στη σκηνή του Grand Guignol, του γαλλικού θεάτρου που φημιζόταν για τα μακάβρια θεάματά του, αλλά και στο βουβό κινηματογράφο.

Από τα μυθιστορήματά του, το πιο γνωστό είναι το *L' épouvante* (1908), που στα αγγλικά μεταφράστηκε ως *The Grip of Fear* (1909). Αφηγείται την ιστορία ενός νέου δημοσιογράφου που, επιστρέφοντας από δειπνο, πέφτει πάνω σε μια σκηνή εγκλήματος την οποία αλλοιώνει όταν οι δολοφόνοι απομακρύνονται, ώστε να γελοιοποιήσει την αστυνομία και να γράψει το άρθρο που θα απογειώσει την καριέρα του. Τα διηγήματά του εκδίδονταν σε εφημερίδες και περιοδικά της εποχής, κυρίως στη γαλλική εφημερίδα *Le Journal* και στο ιστορικό *Weird Tales* της Αμερικής. Σταδιακά, άρχισαν να συλλέγονται και από

το 1903 και έπειτα να μεταφράζονται, με πιο γνωστή τη συλλογή *Les Portes de L'Enfer* (*Οι Πύλες της Κολάσεως*, 1910), αλλά και τη συλλογή των έργων του από την Αγγλίδα δημοσιογράφο και εκδότρια Alys Eyre Macklin, υπό τον τίτλο *Tales of Mystery and Horror* (*Ιστορίες Μυστηρίου και Τρόμου*, 1920).

Αν και κατά την διάρκεια της συγγραφικής του πορείας ο Level ασχολήθηκε με πολλά λογοτεχνικά είδη, έδειχνε πάντα μια ιδιαίτερη προτίμηση στην αστυνομική λογοτεχνία, στη λογοτεχνία του φανταστικού και του τρόμου. Οι σύγχρονοι κριτικοί τον αποκαλούν διάδοχο των Villiers de l'Isle-Adam και Guy de Maupassant, ενώ τα αστυνομικά έργα του ακολουθούν τα χνάρια του πατέρα του μακάβριου, Edgar Allan Poe.

Όπως παρατήρησε και ο Lovecraft, ο τρόμος του Level δεν βασίζεται στο υπερφυσικό στοιχείο. Πηγάζει από τον άνθρωπο, τις σκοτεινές γωνιές της ανθρώπινης φύσης. Ο τρόμος του Level είναι ένας νατουραλιστικός, χειροπιαστός τρόμος. Δεν χρησιμοποιεί φαντάσματα και το Άγνωστο για να τρομάξει τον αναγνώστη, αλλά κάτι που είναι εξίσου εκτός του ελέγχου του: την πραγματικότητα.

Ο Level χρησιμοποιεί την επιστήμη της εποχής, την ιατρική και την τεχνολογία για να οδηγήσει τον τρόπο

σε σύγχρονα, πιο οικεία μονοπάτια. Τα στοιχειωμένα πορτρέτα δίνουν εδώ τη σειρά τους σε φωτογραφίες, τα μαχαίρια αντικαθίστανται από περίστροφα, ενώ τα απομονωμένα κάστρα παραγκωνίζονται και η δράση τοποθετείται μέσα στις συνοικίες του Παρισιού. Αντλεί τα θέματά του από την επικαιρότητα της εποχής, καταφέροντας έτσι να κερδίσει το απαιτητικό κοινό που διψά για νέες συγκινήσεις. Ακροβατεί με δεξιοτεχνία ανάμεσα στη λογική και το παράλογο, το ηθικό και το αρρωστημένο, και, σχεδόν πάντα, τον τελευταίο λόγο στα διηγήματά του τον έχει η ανατροπή.

Κάθε διήγημα ξεκινά με μια φράση που κεντρίζει το ενδιαφέρον του αναγνώστη και συνεχίζει ξετυλίγοντας το κουβάρι των γεγονότων μέσα από μια βαθμιαία αφήγηση που χειρίζεται άψογα την αγωνία και τρέφει την περιέργεια, ώσπου να καταλήξει σε ένα αναπόφευκτο τέλος που κρατά καθηλωμένο τον αναγνώστη. Η δεξιοτεχνία του Level είναι ακόμα πιο εντυπωσιακή στα διηγήματα όπου το τέλος είναι προβλέψιμο ή προ-οικονομείται. Ακόμα κι εκεί, φυτεύεται τόσο αριστοτεχνικά ο σπόρος της αμφιβολίας, που η αφήγηση σε αιχμαλωτίζει.

Ένα από τα δυνατά χαρτιά των ιστοριών του Level είναι η παγίδα της Μοίρας που στήνει στους χαρακτήρες του. Κανείς δεν μπορεί να ξεφύγει από το πεπρωμένο, πόσο μάλλον από την καταδίκη, κι εκεί κρύβεται η πηγή του τρόμου, αλλά και της χαρακτηριστικής ειρωνείας στις πλοκές του. Οι ήρωές του είναι απλοί, καθημερινοί

άνθρωποι από διάφορες κοινωνικές τάξεις και μορφωτικά επίπεδα, αποδεικνύοντας πως τα σχέδια της Μοίρας δεν κάνουν διακρίσεις. Μέσα από το πρίσμα των παθών, των αγωνιών, των φόβων τους, ερμηνεύουν καταστάσεις και παίρνουν θανάσιμες αποφάσεις, καταδικάζοντας τον εαυτό τους και τα αγαπημένα τους πρόσωπα. Ως εκπρόσωπος του ρεύματος του νατουραλισμού, χρησιμοποιεί τα ένστικτα των ηρώων του, τις επιδράσεις των κοινωνικών και οικονομικών συνθηκών ως βάσεις για τη συμπεριφορά και τις αντιδράσεις τους. Η κληρονομικότητα, το περιβάλλον, η πίεση της στιγμής συχνά καθορίζουν και θολώνουν τις σκέψεις τους, οδηγώντας τους με μεθοδική ακρίβεια στη μακάβρια τιμωρία τους.

Πρέπει επίσης να έχουμε κατά νου ότι την περίοδο που έγραφε ο Level, η εκτέλεση με γκιλοτίνα ήταν ακόμα νόμιμη, σε ισχύ, κι έτσι, αναπόφευκτα, αρκετά διηγήματα διαδραματίζονται γύρω από τις ιστορίες ανθρώπων που εκτελέστηκαν, ή ακόμα και των δήμιων, όπως «Η Γαλανομάτα». Ενδιαφέρον παρουσιάζει και ο δεισιδαιμονικός τρόπος με τον οποίο η εποχή αντιμετώπιζε ασθένειες, όπως τη φυματίωση ή την επιληψία, περιθωριοποιώντας τους ασθενείς εξαιτίας της έλλειψης γνώσεων και ιατρικής ανάπτυξης εκείνη την εποχή.

Η αγάπη χωρίς ανταπόκριση μας χαρίζει ένα από τα πιο σκληρά και γνωστά διηγήματα της συλλογής, το «Ένα Φιλί γι' Αντίο» (έγινε από τις πιο επιτυχημένες παραστάσεις του Grand Guignol και αποτέλεσε τη βασική ιδέα

του *The Haunt of Fear* του EC Comics το 1950), ενώ η αδελφική αγάπη στο «Η Νύχτα και η Σιωπή» έχει έντονη ατμόσφαιρα αρχαίας τραγωδίας. Μέσα στα πλαίσια της ιατρικής, το διήγημα «Το Κρανίο» φέρνει ένα γιατρό αντιμετώπιζε με τη λάθος διάγνωσή του και τις ολέθριες συνέπειές της, ενώ η «Προδοσία του Χλωροφόρμιου» κάνει το θάνατο μονόδρομο.

Τα διηγήματα αυτά μεταφράζονται για πρώτη φορά στα ελληνικά, και η επιλογή τους έγινε με τέτοιο τρόπο ώστε ο αναγνώστης να γνωρίσει νέες συγκινήσεις σε γνωστούς τρόμους μέσα από ένα συγγραφέα που χειρίζεται με μαεστρία την ειρωνεία στην πιο ακραία της μορφή. Διαβάζοντάς τα κανείς μπορεί να διακρίνει την επιρροή που άσκησαν αυτά τα μικρά διηγήματα φρίκης του Level στη σύγχρονη λογοτεχνία και τέχνη του τρόμου – ακόμα και στο σινεμά. Ιστορίες που ισορροπούν ανάμεσα στο έγκλημα και τον τρόμο, που μας φέρνουν αντιμετώπους με προσωπικές φοβίες, που μας αναγκάζουν να ακούσουμε τα λυσσασμένα αλυχτίσματα των σκύλων, τον ήχο του πυροβολισμού, τη λεπίδα της γκιλοτίνας...

Βρισκόμαστε στα τέλη του 19ου αιώνα, χαραυγή του 20ού, κάπου στα στενά του Παρισιού, και τα βήματά μας μάς οδηγούν στον αριθμό 20 της οδού Chaptal. Οι ανατριχιαστικές αφίσες υπόσχονται να ικανοποιήσουν τα διψασμένα μάτια μας... Καλώς ήρθατε στο Grand Guignol.

Ιλέην Πήγα

Στις πρώτες δυο δεκαετίες του 21ου αιώνα, το φανταστικό αποτελεί όλο και μεγαλύτερο πόλο έλξης και ενδιαφέροντος στις διάφορες μορφές του. Αν γυρίσουμε βέβαια πίσω στη σήραγγα του χρόνου, παρατηρούμε ότι, ως έμπνευση, λογοτεχνική θεματική επιλογή και είδος γραφής, το φανταστικό προϋπήρχε και αναπτυσσόταν, κυρίως στη Γαλλία αλλά και όλη την Ευρώπη, από τον 19ο αιώνα. Και τούτο, χάρη, τόσο στις προδρομικές τάσεις που εμφανίστηκαν τόσο μέσα στο κίνημα του Ρομαντισμού όσο και σε διάσημους συγγραφείς, όπως οι Villiers de l'Isle-Adam, Guy de Maupassant, Edgar Allan Poe, Honore de Balzac, Jules Barbeyd' Aurevilly, Theophile Gautier, H.G. Wells, Mary Shelley και Oscar Wilde.

Στο φανταστικό της εποχής, ο συγγραφέας μας εισάγει κατευθείαν στη δράση σε κάποιο απομονωμένο τόπο, σκοτεινό και υγρό ίσως, σίγουρα αποκομμένο από το κοινωνικό περιβάλλον. Ένα παλιό κάστρο, ένα δάσος, ένα νεκροταφείο, ένα σπίτι-φάντασμα μέσα σε χαοτικό ορίζοντα. Τα πάντα διαδραματίζονται βράδυ, στο βαθύ σκοτάδι της νύχτας. Τα αντικείμενα και τα τοπία, οτιδήποτε δηλαδή άψυχο, παίρνουν μυστηριώδη πνοή, ζωή, συναίσθημα. Έτσι, η ατμόσφαιρα προκαλεί μόνο φόβο και τρόμο, στοχεύοντας να προκαλέσει το φόβο και το άγχος, να διεγείρει το κοινό πολύ έντονα, να το φοβίσει. Ο ίδιος ο αφηγητής, μεταφέρει το φόβο που νιώθει μέσα σ αυτό το τοπίο, σε αυτή την ατμόσφαιρα. Αυτός ο τρόμος αποτυπώνεται και στον κειμενικό κώδικα μέσα στη σύνταξη και το στίχο, μέσα από ονοματικές προτάσεις, πολύ σύντομα θαυμαστικά και ερωτηματικά.

Ο συγγραφέας αυτού του είδους γραφής, χρησιμοποιεί πάντα λέξεις που ενισχύουν την αμφιβολία. Ο αναγνώστης και ο θεατής δεν μπορούν να ορθολογίσουν τα γεγονότα, η εξήγηση που θα τους αποδώσουν θα είναι υπερφυσική. Ανάμεσα στα πολλά φανταστικά θέματα, ας αναφέρουμε την αγάπη, το θάνατο, την τρέλα, την προδοσία και τις μοιραίες γυναίκες. Στη σύγχρονη μάλιστα εποχή, κεφαλαιώδους σημασίας ήταν και παραμένει και η συμβολή της ψυχανάλυσης στην άνθιση της λογοτεχνίας του τρόμου αναγνωρίζοντας στον άνθρωπο την τρομακτική ανησυχία που διακατέχει την ψυχή του.

Με τα *Contes Cruels*, γραμμένα ανάμεσα στο 1867 και το 1882, ο Villiers de l'Isle-Adam (1838-1889) διατρανώνει την αντίθεσή του στη ήθη της εποχής του. Στις ιστορίες αυτού του είδους δεν υπάρχει υπερφυσικό στοιχείο, υπάρχει όμως δραματική ανατροπή και σκληρή ειρωνεία.

Με τον μαθητή του Flaubert, Guy de Maupassant, συγγραφέα της νατουραλιστικής σχολής και μεγάλο Γάλλο διηγηματογράφο (1850-1893), το φανταστικό επικεντρώνεται στο αόρατο και το μυστηριώδες.

Λαμβάνοντας υπόψη τις συζητήσεις και τους διαλογισμούς περί του ανθρώπου και του κόσμου, καθώς και τις αλλαγές που επιτελούνται χάρη και στις προόδους των θετικών επιστημών, με το «Le Horla» (1887) και άλλα του διηγήματα, ο Maupassant χρησιμοποιεί και ρομαντικά στοιχεία-σύμβολα καθώς και την ψυχική «αυτο-ανάλυση» του ήρωα. Τοποθετεί σε δεύτερη μοίρα την υπόθεση του έργου με στόχο τη δημιουργία μιας μεταφυσικής ατμόσφαιρας, πορευόμενος προς μια νέα διάσταση του φανταστικού, απαλλαγμένου από παλιότερες δοξασίες. Καμία αντινομία δεν υπάρχει ανάμεσα στην όποια ρεαλιστική ανάγνωση των έργων του και στο φανταστικό, αφού όσο δυναμικότερα πραγματικός παρουσιάζεται ο κόσμος, τόσο ευκολότερα θα διαλυθεί για να καταλάβει τη θέση του το φανταστικό.

Ακόμα και αν εξειδικευμένες προσεγγίσεις των φανταστικών του διηγημάτων έχουν ανιχνεύσει δάνεια από τον μεγάλο Edgar Allan Poe, είναι φανερό ότι, στις λογοτεχνικές του σελίδες όπου η υπόθεση εκτυλίσσεται επί γαλλικού εδάφους και κυρίως στη Νορμανδία, ο Γάλλος δημιουργός ακολουθεί πάντα τη δική του χαρακτηριστική καλλιτεχνική γραμμή.

Από το μακάβριο χιούμορ, την αγωνία και την ανησυχία μέχρι τον φόβο και τον τρόμο, οι σελίδες του Maupassant πλέκουν ένα μοναδικής ευαισθησίας «εσωτερικό φανταστικό» που φτάνει μέχρι τον προθάλαμο της επιστημονικής φαντασίας. Στο «Le Docteur Héraclius Gloss» εμφανίζονται στοιχεία μετεμψύχωσης, στο «Conte de Noël» και το «Le Horla» το φαινόμενο της ύπνωσης, στο «L' Endormeuse» η χρήση άγνωστων ουσιών.

Επιχειρώντας ένα μικρό άλμα μέσα στις δεκαετίες, σταματάμε σε έναν ακόμα σημαντικό σταθμό στην πορεία του φανταστικού, με προέκταση όμως μέχρι την έννοια του τρόμου: το θέατρο Γκραν Γκινιόλ (Le Théâtre du Grand-Guignol) που ξεκίνησε τη λειτουργία του στις 3 Δεκεμβρίου του έτους 1897 κι έκλεισε οριστικά στις 31 Μαΐου του έτους 1962. Ήταν το πιο μικρό θέατρο στο Παρίσι, με μόλις 293 θέσεις. Βρισκόταν στην περιοχή Pigalle, σε μια

ανακαινισμένη παλιά εκκλησία, το εσωτερικό της οποίας εξακολουθούσε να περιέχει πολλά από τα αυθεντικά θρησκευτικά χαρακτηριστικά του κτιρίου – εξομολογητήρια, που μετατράπηκαν σε θεωρεία υπό το άγρυπνο βλέμμα των γοθτικών αγαλμάτων. Όλα αυτά δημιούργησαν μια μυστηριώδη ατμόσφαιρα για γερά νεύρα.

Ο νέος ιδιοκτήτης, Όσκαρ Μετενιέ, εκμεταλλεύτηκε αυτά τα στοιχεία για να προσδώσει μία υπερφυσική ατμόσφαιρα, στοχεύοντας να προκαλέσει έντονα συναισθήματα στους θεατές, συναισθήματα που κυμαίνονταν από τον τρόμο μέχρι και τη σεξουαλική διέγερση. Για το δεύτερο, είχαν προνοήσει να υπάρχουν μάλιστα και κρυφά δωμάτια, στα οποία μπορούσε να απομονωθεί όποιο ζευγάρι ένιωθε «συνεπαρμένο».

Μέσα σε αυτά τα 65 χρόνια λειτουργίας, το θέατρο παρουσίασε περίπου ένα εκατομμύριο έργα βίας και φρίκης. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα ήταν το έργο *Έγκλημα στο Φρενοκομείο* που υπήρξε μια από τις δημοφιλέστερες παραστάσεις και παρουσίαζε δυο τροφίμους που τιμωρούν μια όμορφη ασθενή που ετοιμαζόταν να πάρει εξιτήριο, ενώ στην παράσταση *Έμπορος Πτωμάτων*, μια μάνα αντικρίζει το λιωμένο πτώμα του δολοφόνου της κόρης της. Σήμερα σ' εμάς έμεινε η έκφραση *Γκραν Γκινιόλ*, και τη χρησιμοποιούμε για να χαρακτηρίσουμε κάτι φρικτό.

Η δημοτικότητα του μικρού αυτού θεάτρου παρέμεινε ψηλά για δεκαετίες, μέχρι το Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο. Μέχρι και το 1940, όπου η φρίκη του πολέμου δεν είχε

χτυπήσει ακόμα την πόρτα της Ευρώπης, τα θεάματα αποτελούσαν αναπόσπαστο, ακόμα και απολαυστικό μέρος της καθημερινότητας. Ωστόσο ο πόλεμος έκανε πια τα απάνθρωπα εγκλήματα και τους θανάτους έναν ανυπόφορο εφιάλτη για τους θεατές, οι οποίοι γύρισαν οριστικά την πλάτη στα, έστω και ψεύτικα, βασανιστήρια και στις αιματοχυσίες του θεάτρου.

Μια από τις πιο ενδιαφέρουσες πτυχές του φανταστικού είναι και η σημαντική μεταπολεμική τύχη του, έτσι όπως αυτή διαμορφώθηκε μετά τη δημοσίευση τριών έργων-σταθμών: του *Conte fantastique en France* de Nodier à Maupassant (1951) του Pierre Georges Castex, του *De la féerie à la science-fiction* In *Anthologie de la littérature fantastique* (1966) του Roger Caillois και του *Introduction à la littérature fantastique* (1970) του Tzvetan Todorov. Αυτό όμως, είναι αντικείμενο μιας άλλης μελέτης.

Κλείνοντας, ας αναρωτηθούμε αν, πέρα από τάσεις, αντιπροσώπους και εξέλιξη του φανταστικού και του βίαιου, οι δημιουργοί μεταφέρουν, πίσω από τα γραφόμενά τους, τη σκοτεινή ατμόσφαιρα που δημιουργούν οι κοινωνικές δομές στο έργο τους, για να πλάσουν έναν εξωκοσμικό χώρο φρίκης και να καταγγείλουν μέσα από αυτό το φανταστικό σχήμα, την επίγεια βαρβαρότητα.

Παναγιώτα Γ. Σαράφη